

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Посилення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання, необхідність діяти в умовах невизначеності соціально-економічного середовища та ризиковості господарських операцій, здійснювати організаційно-методичні заходи задля посилення релевантності та інформаційної цінності даних призводить до потреби ідентифікації нетрадиційних управлінських об'єктів, ефективного керування якими покликане забезпечити досягнення цілей сталого розвитку. До таких об'єктів слід віднести відносини між суб'єктами господарювання та контролюючими органами щодо нарахування та сплати податкових платежів. Управлінська спрямованість податкових відносин підвищується в умовах можливості обрання системи оподаткування залежно від ключових параметрів фінансово-господарської діяльності (виду діяльності, виконуваних господарських операцій та масштабів діяльності (величини отриманих доходів, кількості залучених найманих працівників) тощо).

Проте, розгляд суб'єктами господарювання податкового обов'язку, відносин між платниками податків та контролюючими органами, податкових зобов'язань в якості активних об'єктів управління не набув масштабного поширення з причин трактування ними норм податкового законодавства як безальтернативних. За даних умов для суб'єктів господарювання основними шляхами мінімізації податкового навантаження є протиправні дії, пов'язані із фіктивним зменшенням результативних показників діяльності, що не забезпечує можливості побудови ефективної системи управління у сфері податкових відносин.

Система податкового менеджменту на мікрорівні реалізується через

функціонування наступних її складових: перелік та механізм справляння податків та зборів, сплата яких передбачена отриманим податковим статусом; сукупність базових господарських операцій, здійснення яких призводить до виникнення податкового обов'язку; податковий аналіз; податкове планування; стратегія та тактика оптимізації податкових зобов'язань; облікова політика (у частині визначення правил визнання та оцінки об'єктів обліку та оподаткування); податковий облік і звітність; внутрішній податковий контроль за правильністю обрання податкового статусу, достовірністю визначення податкових зобов'язань, дотриманням термінів їх погашення; моніторинг за змінами податкового законодавства (у т.ч. за змінами, що характеризують право платника податків на застосування податкових пільг (знижок)) тощо. Рішення щодо розгляду податкового менеджменту як засобу збільшення величини податкових надходжень чи інструменту зменшення податкових зобов'язань є помилковим, адже основною метою функціонування системи управління податковими відносинами є забезпечення збалансованості між результатами фінансово-господарської діяльності та податковими зобов'язаннями, створення раціональної комбінації ресурсів, що використовуються для фінансування економічної, соціальної та екологічної складових розвитку суб'єкта господарювання.

Особливості функціонування складових системи податкового менеджменту залежать від змісту дій, які в сукупності визначають податкову політику суб'єкта господарювання. Хоча поняття «податкова політика» більш характерне для розгляду податкових відносин на національному рівні, проте в рамках децентралізації та альтернативізації економічних процесів прийнятним є його використання й на регіональному (місцевому), корпоративному чи індивідуальному рівнях. Податкова політика суб'єкта господарювання – це комплекс заходів, пов'язаних із вибором у межах податкового законодавства альтернативних способів побудови системи оподаткування, що передбачає ідентифікацію податкового статусу, оцінку можливостей його зміни, максимальне зменшення податкового навантаження за рахунок податкових

пільг, обрання методів та прийомів облікового спостереження в цілях ефективного акумулювання даних про податкові зобов'язання, застосування оптимальних процедур підготовки та подання податкових звітів, унеможливлення збільшення податкових зобов'язань через неефективні управлінські рішення, організацію податкового планування, аналізу та контролю тощо.

У табл. 1 наведена характеристика основних елементів податкової політики суб'єкта господарювання.

Таблиця 1

Характеристика елементів податкової політики суб'єкта господарювання

Елементи	Характеристика
Мета	Досягнення оптимального балансу між величинами податкових зобов'язань та результативними показниками діяльності, що забезпечить зменшення податкового навантаження та досягнення прийняттого рівня платоспроможності
Суб'єкти	Власники, управлінський персонал, обліково-економічні підрозділи
Об'єкти	Об'єкти, процеси та статуси діяльності, які прямо або ж опосередковано визначають принципи функціонування системи оподаткування, беруть участь у формуванні баз оподаткування для різних податків і зборів та мають вагомий вплив на результативні показники господарської діяльності
Принципи	Обґрунтованості, гнучкості, прозорості, єдності стратегії і тактики, відповідальності, прогнозування ефектів, узгодження інтересів тощо
Методи, засоби та інструменти	Податкові аспекти (загальна чи альтернативні системи оподаткування, перелік податків та зборів, механізми визначення податкових зобов'язань, податкові пільги); облікові аспекти (документування, оцінка, бухгалтерські рахунки та подвійний запис, звітність); аналітичні аспекти (розрахунково-аналітичні, евристичні та економіко-математичні методи, податкове планування, аналіз рівня податкового навантаження); контрольні аспекти (методи документального та фактичного контролю, перевірка правильності обчислення податкових зобов'язань, оцінка ефективності застосовуваної моделі оподаткування)
Варіант поведінки	Обережний (передбачає чітке дотримання норм податкового законодавства, відсутність практики зміни податкового статусу, погодження з усіма вимогами (претензіями) контролюючих органів, вибір тих варіантів вирішення спірних питань, які враховують інтереси податкових органів, незважаючи на збільшення податкових зобов'язань тощо); виважений (використання права на податкові пільги, зміна податкового статусу та захист інтересів при взаємодії з контролюючими органами у випадку вагомого зменшення величини податкових зобов'язань, анулювання значних сум фінансових санкцій); ризиковий (постійні зміни в організації діяльності (у т.ч. податкових відносин) з метою максимальної мінімізації податкових зобов'язань, активне застосування прав на податкові пільги, постійна взаємодія з контролюючими органами щодо спірних питань, пов'язаних із визначенням величини зобов'язань у розрізі податків та зборів)

Процес формування податкової політики та подальше застосування її елементів на мікрорівні передбачає здійснення комплексу дій, а саме: аналіз поточного стану (оцінка фактичного стану виконання цілей виробничих

програм, фінансових цілей, завдань стратегічного розвитку; визначення рівня податкового навантаження; визначення ефективності податкової моделі та аналіз впливу ідентифікованих податкових зобов'язань на результативні показники діяльності); дослідження перспективних напрямів розвитку (оцінка їх впливу на податкові відносини щодо потенційної потреби зміни системи оподаткування, можливостей отримання (втрати) податкових пільг, необхідності сплати нових видів податкових платежів); ідентифікація прийнятної моделі податкової політики (визначення мети, суб'єктів, об'єктів, методів, засобів, інструментів та варіанта податкової політики); контроль та аналіз ефективності податкової політики (перевірка правильності обчислення податкових зобов'язань; з'ясування причин та аналіз наслідків накладання фінансових санкцій за порушення податкового законодавства; оцінка ефективності обраної до застосування податкової політики, внесення змін до неї).

Отже, у ринкових умовах господарювання податкові відносини стають активним управлінським об'єктом, що вимагає розроблення, впровадження та оцінки на ефективність виконання податкової політики як сукупності прийнятих регламентів, здійснених дій та заходів, у межах чинного податкового законодавства, спрямованих на збалансування податкових зобов'язань та результативних показників діяльності суб'єкта господарювання, забезпечення прийняттого рівня податкового навантаження, платоспроможності (ліквідності) та виконання податковими платежами покладених на них функцій.